

Patron

INFORMACE PŘÁTEL
DROBNÝCH PAMÁTEK
JIZERSKÝCH HOR

3 / 2003

ROČNÍK 14

VÝLET DO STARÝCH ŠTOL

se koná v sobotu 4. října 2003.

Odjezd do Nového Města pod Smrkem z Tanvaldu 5.⁴⁵, Jablonce 6.²³, Liberce 7.¹⁰.
Sraz účastníků na náměstí v 8.⁴⁵, poté odchod s průvodcem, panem Józou
ke starým štolám.

S sebou baterky, gumáky, helmy, vycpávky na kolena, rukavice, oblečení na převléknutí, velký pytel na zablácené pracovní oblečení.

POZVÁNKA

na členskou schůzi „Spolku PATRON“,

kteřá se koná v sobotu **18. října 2003 v 10,00 hod.** v ubytovně turistického oddílu
Tatran Jablonec n.N., Jungmanova ulice.

Odjezd z Frýdlantu 7.³⁴, Liberce 8.³⁵, Tanvaldu 9.⁰³.

UPOZORNĚNÍ !

Dle stanov spolku členské příspěvky pro běžný rok musí být zaplacený do konce předcházejícího roku.

V příštím roce výbor nebude žádné složenky a upomínky posílat nebo jinak se domáhat o zaplacení příspěvku. Zaplacení příspěvku je možno na členské schůzi 18. 10. 2003, posláním na účet spolku u ČSBO Jablonec n.N., č.ú. 505 378 463 / 0300 nebo na adresu spolku Patron do 30. prosince 2003.

Výbor Spolku PATRON

Patron

Informace přátel drobných památek Jizerských hor č. 3 / 2003 (14. ročník)

Vydává: Spolek přátel drobných památek Jizerských hor, Sportovní 555, 468 41 Tanvald, IČO-64669807, bankovní spojení ČSOB Jablonec nad Nisou, č. ú. 505 378 463 / 0300, šéfredaktor: Jiří Šourek, vychází čtvrtletně, povoleno OkÚ - Jbc - 941 / 34, výtisk je neprodejný a slouží výhradně pro vnitřní potřebu sdružení a jeho členů ! Vychází v září 2003, příspěvky, články a fotografie do dalšího vydání zašlete nejpozději do konce října 2003 !

Tento ročník časopisu Patron může být vydáván ve zvýšeném nákladu díky sponzorskému příspěvku:

STAVBY VALEŠ - SVOBODA
STAVEBNÍ FIRMA s.r.o.
Prosečská 18, 468 04 Jablonec n.N.

PAVLISŮV KŘÍŽ

Kapitola první

Ve čtvrtek 1. května pořádal spolek Patron pro svoje členy a příznivce celodenní výlet do oblasti mezi Oldřichovem a Hejnicemi, jehož hlavním cílem bylo vyhledat starý lovecký chodník od Červených skal pod Divočákem do Malého Štolpichu. Na

Červené skály

některých starších mapách je zakreslen, ale v terénu se velmi těžko dohledává. Výletu se zúčastnil také 75 letý František Pavlis z Jablonce nad Nisou. Ten však nechtěl jít s ostatními hledat starý lovecký chodník, že si dnešního dne na to netroufá, ale chtěl navštívit svoje oblíbená místa v Jizerskohorských bučinách, kde právě buky rašily čerstvou zelení. U oldřichovského nádraží si stopnul nějakého známého, který jej svezl autem k motorestu Hausmanka, takže měl půl hodiny náskok a šel pomalu napřed k Červeným skalám. Ostatní

šli po silnici přes oldřichovské sedlo na Viničnou cestu a za chvíli došli k Červeným skalám také. Tady jsme společně posvětili a Františka Pavlise viděli naposledy, kdy znovu opakoval, že dále s námi nepůjde.

Kapitola druhá

Druhý den telefonovala paní Pavlisová panu Řezáčovi, že se její manžel nevrátil domů. Ještě téhož večera Horská služba zahájila pátrání v prostoru Červených skal, které trvalo až do 23,00 hod. Příslušníci Policie prověřovali místa možného místa výskytu Františka Pavlise při zpáteční cestě, nádraží ČD, zastávky ČSAD a restaurace. Další pátrací akci vyhlásila Horská služba na sobotu 3. května v 9,00 hod. za účasti Policie a členů spolku Patron. Horská služba, Policie i členové spolku Patron, poté ještě řadu dní prohledávali lesy v okolí Viničné cesty, Červených skal, Poledníku, Divočáku, tedy ve velmi nepřístupných skalnatých oblastech, kde bylo hledání pro neschůdnost terénu velmi ztíženo. Teprve

foto: L. Řezáč

11. května v 9,35 hod. byl František Pavlis nalezen členy Horské služby, jak leží na levém boku pod malou skalkou s batohem na zádech. 26. května člen Horské služby toto místo ukázal panu Řezáčovi a Bláhovi a tam pan Řezáč 12. července umístil provizorní dřevěný kříž. Ta skalka se nachází ve skalnatém terénu asi půl kilometru severně od zeleně značené cesty z Poledníku na Divočák. Z této cesty je u předválečných bunkrů nutno odbočit podle plotu oplocenky šikmo do lesa, směrem k lovecké chatě. Tato cesta i lovecká chata jsou zakresleny na mapě Jizerské hory 1:50 000. Asi po stu metrech je vlevo od cesty skalka s pahýlem železa. Z tohoto místa je nutno odbočit od cesty vpravo a kličkovat mezi skalami. Cesta se těžko popisuje a kříž se bude velmi těžko hledat.

foto: L.Řezáč

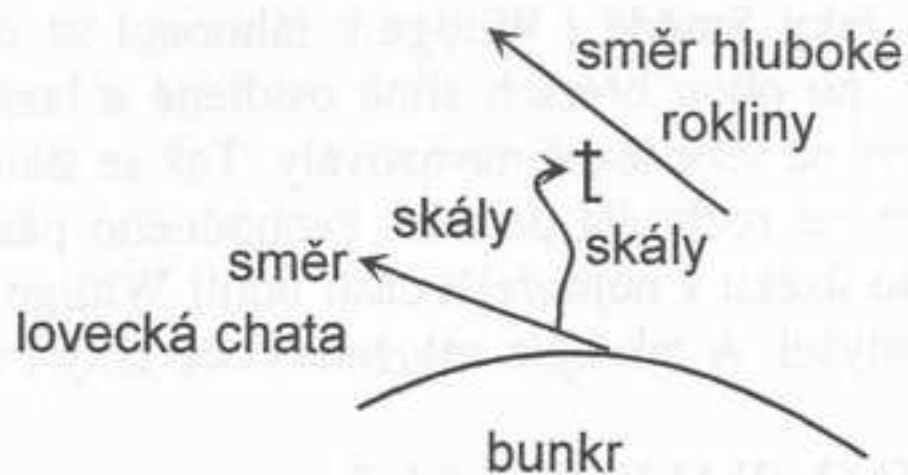
Kapitola třetí

Náš spolek již několik měsíců spolupracuje s mladými filmaři FAMU z Prahy, kteří se rozhodli natočit dokumentární film o Jizerskohorských pomníčkách. Protože se pan Pavlis filmování zúčastnil, rozhodli se filmaři, že zařadí scénu s instalací jeho kříže. Sraz byl dán 14. července ve dvě hodiny odpoledne pod Poledníkem u bunkru, kde se nás sešlo asi deset. Sestupovali jsme skalnatou strání k místu Pavlisovy smrti. Kameraman při tom natočil řadu záběrů na lidi i na krajinu. Akce byla zakončena v loveckém zámečku na Nové louce několika posledními záběry.

Kapitola čtvrtá

Na úterý 2. září zorganizoval pan Řezáč umístění nového kříže, kterého se zúčastnili členové spolku pan Bláha, Řezáč, Fojtík, Ulbrich, Šourek, Golis, Kuna a Karban. Vydali se dodávkovým autem pana Fojtíka na Poledník, aby umístili kovový kříž na místě smrti Františka Pavlise. Kříž vyrobil pan Bláha podle tvaru provizorního dřevěného kříže. Na zelené turistické cestě u bunkru už

čekala paní Pavlisová, která ještě s bratrem přišla od autobusu z Bedřichova. Od auta bylo třeba odnést nářadí, vodu, kyblíky, velký pytel cemento-pískové směsi a vlastní kříž. Protože nás bylo dost, pobrali jsme všechny věci najednou. Znovu jsme sestupovali skalnatou strání k místu neštěstí a uvědomovali si,

že i když jsme tam byli s filmaři před necelými dvěma měsíci, už jsme cestu skoro zapomněli. Pan Ulbrich v kyblíku míchal maltu a zedník, pan Kuna pomalu zazdíval základ železného kříže do štěrbin ve skále, kterou krumpáčem rozšířili, aby se do ní vešlo více malty. Když byl kříž postaven, byl ozdoben karafiáty a červenými plody jeřabin. Paní Pavlisová poděkovala celému spolku za instalaci křížku. Pro zúčastněné členy doma usmažila tučt řízků, které pak s chlebem rozdávala jako svačinku. Poté jsme odnesli nářadí a všechny věci zpátky k autu. Celou akci jsme zakončili v restauraci u Seidlů nedaleko jabloneckého nádraží.

PAVLIS František

* 8. 9. 1927

† 1. 5. 2003

Z podkladů Ladislava Řezáče
a vlastních zážitků zpracoval Jiří Šourek

HISTORIE BÍLÉHO POTOKA

Až do roku 1893 se přesně nevědělo, kdy tato obec byla založena. Proto tehdy vzali lidé na základě ústního podání a v této souvislosti rukopisného záznamu člověka, který se o školní a církevní záležitosti nejvíce zasloužil - katechisty Konrada Hachlera - za spolehlivé, že Bílý Potok byl založen během vlády Kateřiny z Redernu, poručnice nezletilého Christoffa z Redernu, syna svobodného pána Melchiora z Redernu a to v roce 1603.

Tato domněnka se však prokázala být nepravdivou díky hejnickému faráři, panu Reinhardu Seifertovi, který se již dávno snažil autenticky doložit historii církve a kláštera v Hejnicích. Podle lenní listiny z roku 1600 sepsané svobodným pánem Melchiorem z Redernu je Bílý Potok zván » Naše nově zbudovaná obec Bílý Potok « a právě z tohoto pergamenu je jasné že Bílý Potok nebyl založen až v roce 1603, ale existoval již roku 1600. Julius Helbig, vydavatel frýdlantského týdeníku objevil, že zakládací listina této obce pochází z 13. července 1594. Bílý Potok byl tedy založen v roce 1594.

Již v 15. a 16. století bylo údolí řeky Smědé (Wittige), táhnoucí se od Frýdlantu až po předhůří Jizerských hor, po obou březích silně osídlené a hustě zastavené bohatě obydlenými obcemi, které na sebe těsně navazovaly. Tak se stalo, že část sídelníků, přicházejících z Lužice, se rozhodla požádat svobodného pána Melchiora z Redernu o zanechání Lesního úseku v nejhořejší části údolí Wittige k osídlení. Pán z Redernu jejich prosbu vyslyšel. A tak byla založena obec Bílý Potok.

BÍLÝ POTOK DO ROKU 1895

Katastr obce čítal spolu s hraběcím lesním majetkem a osadou Jizerka plochu 7881 jiter (0,6 Ha), 1558 sáhů (skoro 8 čtverečných mílí). Podle sčítání lidí z roku 1890 zde žilo 2241 obyvatel ve 401 domech, z toho 43 domů a 334 obyvatel patřilo osadě Jizerka. Obyvatelé se zabývali hlavně lesními pracemi (dřevorubci a svážeči dřeva), sbíráním lesních plodin a jejich zpracováním, výrobou různého dřevěného zboží a jejich prodejem. Splavování dřeva bylo o povodni v roce 1838 zastaveno, proto se tu ujala i jiná průmyslová odvětví. V 50. letech Ignaz Lange tu postavil přádelnu. V 60. letech se zde uchytil i sklářský průmysl. Začátkem 70. let dal hrabě Clam-Gallas na Zadní Studánce postavit parní pilu na prkna, později firma Fritsch s využitím vodní síly dřívějšího mlýna a připojením parního stroje postavila rozsáhlou tkalcovnu na vlněné zboží. Obec měla i vodní elektrárnu, mlýn na obilí a tři brusírny. Díky rozmachu průmyslu našla větší část obyvatel zaměstnání a vysoký výdělek.

VEŘEJNÉ BUDOVY

1. Kostel postavený v letech 1888 - 1890
2. Škola postavená v roce 1819
3. Hasičská zbrojnice postavena v roce 1893
4. Hřbitov založen v roce 1888
5. Silnice od Zadní Studánky na Smědavu v délce 6000 metrů. Dále byly v této době vybudovány všechny nynější mosty, např. Sedmitrámák.

MIMOŘÁDNÉ UDÁLOSTI

1. Velké povodně Smědé - 1607, 1673, 1675, 1703, 1707, 1803, 1808, 1824, 1858, 1866.
2. Léta hladu - 1561 - 1570, 1619 - 1622, 1746 - 1771, 1804 - 1817, 1847 - 1854.
3. Velká sucha - 1573, 1590, 1617, 1666, 1842, 1892.
4. Mor - 1598, 1599, 1600.

5. Mrazy - 1609, 1691, 1740, 1803, 1853, 1865, 1893.
 6. Neobvykle neúrodný rok - 1845.

BÍLÝ POTOK VE DVACÁTÉM STOLETÍ

Počet obyvatel:

1900	2340	obyvatel	410	domů
1921	1875	obyvatel	409	domů
1939	1342	obyvatel	-	
1947	827	obyvatel	369	domů
1970	945	obyvatel	244	domů
1990	597	obyvatel	183	domů

Podle těchto pramenů si myslím, že dříve obec Bílý Potok nebyla vůbec žádná malá vesnička!

Začátkem století zde vznikaly další podniky. Mlýn na koležužské tříslu (vyrábí se ze smrkové horské kůry) mlýn byl založen v roce 1812. Z koželužského třísla se dále vyráběla podešvová useň pro vojenské účely. Pod jménem » Česká Třtice « byla známá po celém světě. Další firmy v obci: Firma Florian Krause a syn, založena v roce 1860 - výroba umělé bavlny, firma Klamt a Rohn - dřevoprůmysl a pila, předmětem výroby bylo dřevěné kuchyňské zboží, školní nábytek a hračky.

K odpočinku sloužila Bártlova bouda, hostinec Koruna, U Hamplů, Poledník.

V roce 1913 byla započata stavba nové silnice ze Smědavy přes Bílý Potok do Hejnic a Raspenavy. Místní železniční trať z Raspenavy do Bílého Potoka byla dána do provozu v roce 1900.

P. S.: Protože mám rád tuto obec a okolí, chtěl jsem se o některé zajímavosti rozdělit i s členy Patronu.

Prameny: 400 let založení obce Bílý Potok.

Miloš Hájek

Schmidt-Gustlův pomníček.

Text a foto: Herbert Endler, kresba: Emil Novák

..., „Kniha o Jizerských horách, „ autora RNDr. Miloslava Nevrlého, stránky 48-49: „Několik desítek metrů za místem, kde průsek překračuje strmou Richtero-
 vu cestu ze Zadní Studánky, stojí vlevo na omšelém balvanu železný Schmidt-

Gustlův kříž". Konec citace. Je to tak, jak píše pan Nevrlý. Dne 12.7.1978 jsem se o tom mohl sám poprvé přesvědčit.

Jako již tolikrát i dnes беру do ruky dobové vydání Libereckých novin - večerní vydání ze dne 23.12.1907 (Reichenberger Zeitung - Abend-Ausgabe) a nacházím zprávu o tragické události na severním svahu Smědavské hory.

Zpráva z novin: „Dne 21. prosince se vydali dva Clam-Gallasovští hajní Gustav Ressel a Adolf Semtner pro vánoční stromky do hraběcího lesa.

Gustav Ressel si chtěl uříznout vyhlédnutý stromek a proto podával svému kolegovi svoji ostře nabitou pušku. Sotvaže však hajný Semtner tuto uchopil, došlo k výstřelu a celá dávka broků zasáhla Resslera do oblasti pravého kolene. Těžce zraněný Gustav Ressel byl dopraven do nemocnice ve Frýdlantu“. Potud zpráva z tisku. Další zprávy zjištěné ve frýdlantské úmrtní matrice hovoří stručným úředním jazykem:

„Gustav Ressel, narozený roku 1869 ve Vídni, hajný v Bílém Potoku, zemřel dne 16.3.1908 na následky sepse - otravy krve, ve věku 38 let, 7 měsíců a dvou dnů. Pochován byl 19.3.1908 v 10:00 hodin dopoledne na hřbitově v Bílém Potoku“.

Jak vidno, hajného Gustava Ressela se již nepodařilo vyléčit z následků těžkého zranění utrpěného dne 21.12.1907 v lese u Čínské cesty. K pomníčku Gustava Ressela bych rád přidal několik poznámek. Zřejmě nebude každému jasné proč se místo neštěstí nazývá Schmidt-Gustlův pomníček, když se dotyčný jmenoval Gustav Ressel. Pak vězte, že to byla jeho přezdívka, pod kterou jej všichni znali.

Další poznámka se týká kříže samotného: *Ten byl někdy kolem roku 1985 sundán členy spolku Patron s dobrým úmyslem jej zrekonstruovat. Po strastiplné cestě kříže mezi lidmi, kteří se snažili o jeho opravu - skončil nakonec u pana Ulbricha, který ho skutečně v roce 1998 dal do původního stavu - a zbývalo pouze jeho znovuumístění na balvan u Čínské cesty. A tady to začalo být zajímavé. Byl jsem s Michaelem Ulbrichem domluven, že se tam s opraveným křížem vydáme nějak koncem září roku 1998. Krátce předtím, než jsme se vydali kříž umístit, procházel jsem shodou okolností Čínskou cestou s přáteli. Bylo to dne 20.9.98 - a k mému překvapení na balvanu svítil novotou železný kříž! Vida, povi-*

dám si, Míša Ulbrich na mne nečekal a kříž umístil sám - musím mu alespoň poděkovat. Při první příležitosti jsem tak učinil a málem jsem se se zlou potázel: Přítel Michal mi odpověděl, že si mám ty srandičky nechat, a že tam ten kříž opravdu co nejdříve dá! Dalo mi dost práce jej přesvědčit, že tam již nový kříž je, a že ho mám i na fotografii. Michal něco zabručel, jako že kříž, co má doma pod postelí, nemá co dělat na skále pod Smědavskou horou, a myslím,

že mi dodnes tak úplně nevěří, že v tom nemám prsty...

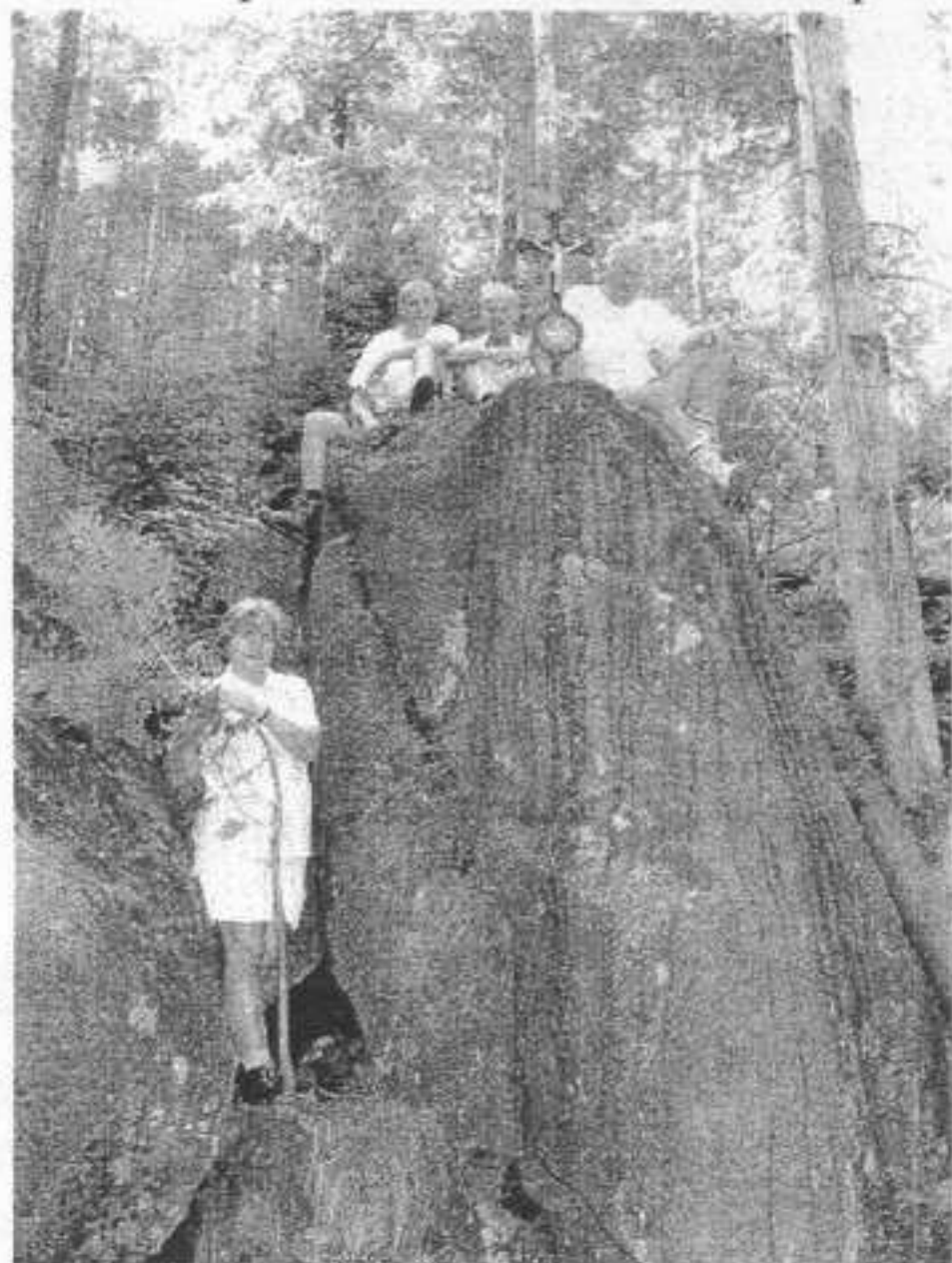
Docela by mne zajímalo, kdo byl ten dobrý člověk, který již nevydržel naše zdoluhavé opravování pomníčku Schmidt-Gustla a po cca 13-ti letech umístil pěkný nový kříž na místě neštěstí!?

Novodobá historie pomníčku:
Účastníci výletu organizovaného p. Endlerem dne 24.5.2003 ke svému překvapení zjišťují, že Schmidt-Gustlův kříž opět zmizel - pouze díra ve skále po něm zbyla!!

Nic naplat, dějí se věci mezi nebem a zemí, kterým holt normální smrtelník nerozumí....

Nicméně události dostávají rychlý spád: Domlouváme se, že na místo bude vrácen původní kříž – řečeno a 10.srpna 2003 uděláno.

Poděkování patří: Michaelu Ulbrichovi, otci a synovi Purmovým, Rudolfu Makeřovi, Jiřince Ziklové a Herbertu Endlerovi. Viz snímky v textu.

V Jiřetíně pod Bukovou, srpen 2003.

Zdroje:

- Kniha o Jizerských horách - RNDr. Miloslav Nevrlý
- Ročenka Německého horského spolku z roku 1925

- ☐ Liberecké noviny - prosinec 1907
- ☐ Vlastní archiv autora

HENNRICHŮV KŘÍŽ.

Úvodem: Smrt pytláka Hennricha roku 1813 na Středním hřebeni Jizerském je čítankový příběh o pytlákovi a hajných. Snad až příliš, než aby byl pravdivý ve všeobecně známé a po léta opisované verzi. Nechci porušit tradici a sahám po Libereckých novinách, kde 14.7.1903 vychází článek pana Josefa Matouschka pod názvem: „Ein einsames Grab im Isergebirge.“ (Osamělý hrob v Jizerských horách), ze kterého cituji:

„Před lety stával obyčejný dřevěný kříž v jizerskohorských lesích. Pověst o jeho původu se zachovala ve vyprávění starých pamětníků. V době napoleonských válek zběhl jeden z vojáků a usadil se pod skalou Pytláckých kamenů v boudě z kůry. V lidovém vyprávění se mu říkalo „Starý Hennrich“ (Heinrich). Hennrich se stal obávaným a hajnými nenáviděným pytlákem z jednoho prostého důvodu: pytlák si z každého zastřeleného kusu zvěře bral jen to nejlepší a ostatní nechával hnít po lesích! Vypráví se, že pytlák byl silný chlap, měl neobyčejně citlivý sluch a bystrý zrak - kulka z jeho ručnice prý nikdy neminula cíl. Jenomže, tak dlouho se chodí se džbánem pro vodu, až ...

...až jednou natrefili hajní na pytláka Hennricha, kterak neozbrojen nabírá vodu u Příčné vody. „Teď anebo nikdy“! vyrazil ze sebe Schneider Hansl (jinak hajný Johann Stefan z Malé Jizerky). Hajný Hub, který šel s ním zvedl pušku, zamířil a vzápětí třeskl výstřel. Je to k zlosti, ale nenáviděný pytlák mizí v lese. Velký byl strach z pomsty pytláka, který nedovolil hajným po několik dnů, aby se šli podívat zda jej přeci jen nedostali. Nakonec to Schneider Hanslovi nedalo - a vida: nachází zastřeleného pytláka! S několika lesními dělníky bez jakýchkoliv cirátů ho na místě zahrabali do země a později zde vztyčili obyčejný dřevěný kříž. Kříž po letech vždy uhnije a spadne, ale pokaždé se objeví nový!“

Konec citací ze zmíněného článku. Při mé první návštěvě - 25. června roku 1977 - byl kolem kříže ještě poměrně hustý, ale již obalečem modřínovým napadený, smrkový les. Byl jsem ještě vícekrát na místě údajně označujícího pytlákův hrob. Vzezření kříže i místa samotného se léty sice měnilo, ale na půvabu příběhu to neubralo. A tak tam stojí kříž i s tabulkou dodnes.

Podobně jako o další drobné památky Jizerských hor, postaral se spolek Patron i o obnovu Hennrichova kříže. Nejdříve byl panem Pavelkou vyroben dřevěný kříž a na podklad z téhož materiálu umístěna tabulka s nápisem „HENNRICH 1813“. Vše prosté, citlivé k okolní přírodě i události samotné. V neděli dne 8.června 2003 se vydali členové spolku Patron: Ladislav Řezáč z Tanvaldu, Jiří Pavelka z Raspenavy (se svými dětmi) a Herbert Endler z Jiřetína pod Bukovou, aby nový Hennrichův kříž umístili výměnou za starý, sešlý věkem.

Také tento den panovalo počasí s teplotami kolem 30⁰ C. Střídavě jsme nesli dřevěný kříž až na místo určení – na Středním hřebeni jizerském. Starý kříž byl odstraněn, nový upevněn, provedena nezbytná fotodokumentace a s pocitem dobře vykonané práce se všichni vracíme na Smědavu.

Další jizerskohorské pomníčky na naši pomoc ještě čekají!...

Jiřetín pod Bukovou, červen 2003.

Text: Herbert Endler

Foto: Láďa Řezáč

Prameny:

- „Kniha o Jizerských horách“, M. Nevrlý
- „Liberecké noviny (Reichenberger Zeitung) 1903“.
- Vlastní archív autora

Za pomníčky severních svahů Jizerských hor

Text a foto: Herbert Endler

Když jsem tuto akci připravoval, bylo mým úmyslem ji pořádat spíše pro takové skalní příznivce. Vždyť pomníčky, které jsem zamýšlel navštívit patří mezi ty, kterým říkám „rodinné stříbro“ našich hor. Tedy žádných sto památek v poklusu za den, naopak: V klidu je vyhledat, zavzpomínat si na čas jejich prvního navštívení a zase jít o kousek dál. Dalším důvodem, proč jsem tuto pozvánku příliš nepublikoval na veřejnosti, byla znalost terénu, kterým naše kroky povedou. Při před-

...poznáváte zobrazené pomníčky Jizerských hor? Pokud si nejste jisti a chtěli byste je poznat „osobně“, přijďte. Pokusíme se je společně vyhledat...

Na shledání se těší

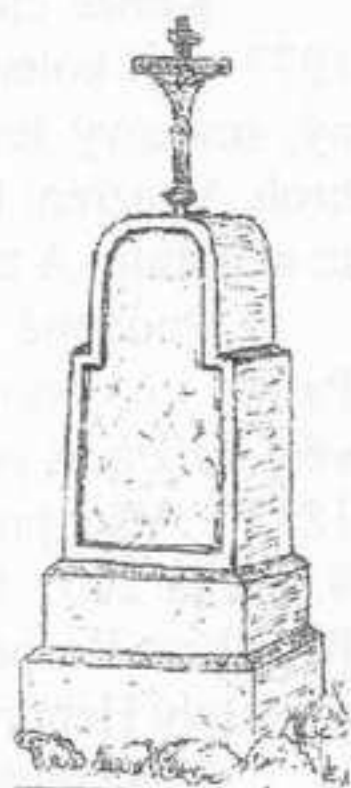
Herbert Endler

stavě, že se sejde 20 a více lidí, bylo mé spaní před termínem akce velmi neklidné...

...nicméně dopadlo to dobře. Sešlo se osm účastníků, počasí se předvedlo z té nejlepší stránky a nic nebránilo vydat se horám vstříc! Stoupajíc Kozí stezkou míváme letopočet její výstavby vytesaný do balvanu a kousek dál odbočujeme ke Kameni republiky – datu 1918-1928, které je vytesáno do skály nad Kozí stezkou směrem k vdp. Černého potoka. Odtud již není daleko k vlastnímu vodopádu, kde sbíráme síly ke zdolání svahu, na

němž je ukryt pomníček Wildnerovy smrti. „Dne 10. února 1886 byl nedaleko vodopádu na Černém potoce zasypán sněhovou lavinou pětadvacetiletý Ferdinand Wildner z Bílého Potoka čp. 29. Na místě neštěstí byl do skály vysekán kříž“. Svah nad vodopádem je snad rok od roku strmější – jinak si neumím vysvětlit naše funění a stále častější odpočívání směrem nahoru?! Navíc se jeden účastník vydal značenou cestou vzhůru s tím, že na nás počká nad Zevlounem. V půli svahu začínám naznačovat, že by se mohlo jednat o rekonstrukci události z roku 1886 a kolega nahoře na můj signál spustí lavinu... Wildnerův kříž je nalezen, fotodokumentace pořizena a po fotografování skály Zevlouna jsme zase po-

hromadě na Kozí stezce. Cestou hledáme znamení na místě, kde byla nedávno snesena oběť Jiz. hor – turista, který byl nezvěstný někdy od listopadu 2002 a nalezen mrtev ve skalách Frýdlantského cimbuří letos koncem dubna - bezvysledně.

Mezitím jdeme nahoru po opravené cestě na vrchol Frýdlantského cimbuří (díky těm, kteří tuto záslužnou práci vykonali) a na místě „m“ odbočujeme ke skále zvané Náhrobek – k pamětní desce propagátora Jizerských hor, horolezce, spisovatele a básníka – Rudolfa Kauschky. Vzhledem k tomu, že jsem tady nebyl nějakých deset let se orientuji celkem slušně a netrvá dlouho – jsme tady. Vzhledem k věku a fyzické kondici přichází ke slovu lano našeho kolegy, které uvazujeme a spouštíme se k Náhrobku. Tedy ono „spouštíme se“ – bych snad upřesnil jako: „držíce se jako klíště po něm lezeme dolů“. To samé pak zase nahoru, a nemůžeme nějak pochopit, že když jsme tady byli poprvé, tak jsme dolů seskočili a nahoru vylezli?!

Kocháme se výhledem, určujeme, která skála je která a vydáváme se nahoru na Frýdlantské cimbuří. Místo smrti zřítivšího se turisty se nám najít nedaří – informace, které jsme získali, se tak různí, že to v tomto terénu „trefit na blind“ není možné. Tady nahoře fouká vítr, který chvílemi hrozí slabší účastníky sfouknout – tak jdeme do závětrí k místu smrti Karla Hölzela (na snímku). Po chvíli odpočinku a fotografování se vydáváme hřebenem Poledních kamenů.

A co vidíme? Skály Drbny; dvojitý viklan (na snímku); Emilovu věž a hodně hezkých výhledů do kraje pod horami.

Pro dnešek bylo stoupání víc než dost, jdeme dolů po Richterově cestě k Černé stěně (na snímku) a Lokomotivce. Tady, v prudké zatáčce, stojí na skále Richterův kříž z roku 1850 (na snímku). Dříve tu bývala lavička pro znavené poutníky, teď tu není a tak padáme do trávy...

Klesáme Richterovou cestou a připomínáme si namáhavou a nebezpečnou práci svážečů dřeva. Jak tudy s těžkým nákladem za zády sjíždějí na pilu v Bílém Potoku, jak každá jízda mohla být tou poslední... S těmito úvahami přicházíme k místu, kde svážeč saně nezvládl – k místu nazvaném Preisslerova smrt. Kříž na skále dodnes označuje místo smrti 63-letého Františka Preisslera, který tady zemřel 15.12. 1838 pod saněmi.

Nic naplat, život i my jdeme dál! Kousek níž odbočujeme na Čínskou cestu, chceme se zastavit na místě smrti hajného Gustava Ressela, lidově zvaného Schmidt-Gustl. První zpráva z tisku: „Dne 21. prosince se vydali dva Clam-Gallasovští hajní Gustav Ressel a Adolf Semtner pro vánoční stromky do hraběcího lesa. Gustav Ressel si chtěl uříznout vyhlédnutý stromek a proto podával svému kolegovi svoji ostře nabitou pušku. Sotvaže však hajný Semtner tuto uchopil,

došlo k výstřelu a celá dávka broků zasáhla Resslera do oblasti pravého kolene. Těžce zraněný Gustav Ressel byl dopraven do nemocnice ve Frýdlantu“. Druhá zpráva z tisku. „Gustav Ressel, narozený roku 1869 ve Vídni, hajný v Bílém Potoku, zemřel dne 16.3.1908 na následky sepse - otravy krve, ve věku 38 let, 7 měsíců a dvou dnů. Pochován byl 19.3.1908 v 10:00 hodin dopoledne na hřbitově v Bílém Potoku“.

Ke svému překvapení však kříž nenacházíme – pouze díra ve skále po něm zbyla!!

Viz oba snímky: vlevo z roku 2002 a vpravo z 24.5.2003.

Nic naplat, dějí se věci mezi nebem a zemí, kterým holt normální smrtelník nerozumí....

Další zastávkou je Neuwingerův pomníček, mnohými hledán i na několik pokusů. Tady přišel o život při lovu srnce dne 9.8.1927 Josef Neuwinger. Zemřel na následky srdeční mrtvice.

Kousek dál po Jedlové cestě vpravo ve svahu je umístěna na buku památka Horáčkovy smrti. Známe jsou tři verze, ale nejpravděpodobnější je tato: Ernst Horáček byl povozník a odvážel pokácené kmeny stromů. Jeden z pokácených buků se dřevorubcům zachytil v korunách ostatních stromů. Mezi tím co se radili, jak jej vyprostit, aby padl – přišel se povozník Horáček podívat, co tam dělají...

...marně na něho volali, aby dal pozor. V tom zaprašnění a mohutný buk padá k zemi. Jeho silné větve zasáhly Horáčka tak nešťastně, že mu zlomily vaz. Myslím si, že této verzi se dá věřit. Ernst Horá-

ček je pohřben v rodinné hrobce na hřbitově v Bílém Potoku. Jo, a psal se skutečně HORATSCHEK!

Odtud jdeme zpět po Jedlové cestě, vpravo dolů kolem záhadné památky J.W. 1881 20/7. Snímek není z této akce, pořídil jsem jej týden předtím, když jsem tam byl s Rudou Ma-keřem.

Kdo poradí o co jde????

A potom již jen dolů do Bílého Potoka, loučíme se a slibujeme si, že by to zase někdy chtělo něco podobného podniknout....

V Jiřetíně pod Bukovou dne 25.5.2003

Upravené pomníčky v polské části Jizerských hor

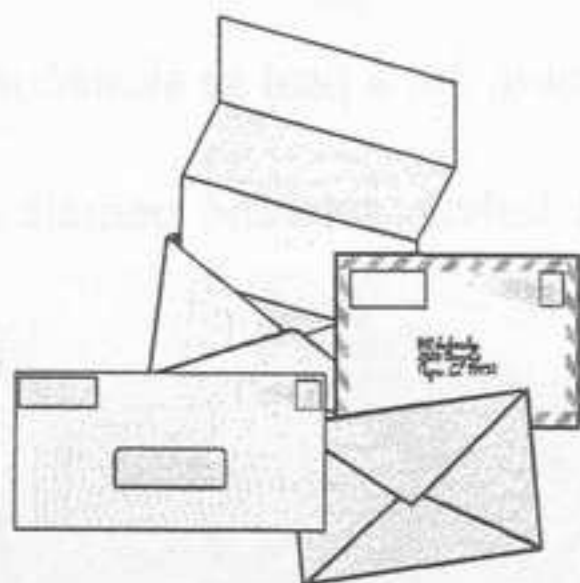

Dne 24. srpna 2003 jsem se vydal na kole do Polska za památkami tamních Jizerských hor. Nejdříve jsem se zastavil u kamene H. Preisslera v Horní Sklářské Porebě. Tady bych chtěl poradit dalším, kteří sem pojedou na kole, podle mě nejlepší přístupovou cestu. V Jakušicích za meteorologickou stanicí jsem odbočil vlevo na neznačenou cestu, po které jsem jel k severu, po přejetí říčky Kamenice a bývalé železniční tratě k východu a stále mám trať po pravé ruce. Při vjezdu do Sklářské Poreby jsem přešel železniční trať a pokračoval až na černou turistickou značku, po ní až na rozcestí s modrou turistickou cestou. Na rozcestí vlevo 300 m po zeleně značené cestě a pod velkým smrkem za novým domem je zmiňovaný Preisslerův kámen.

Další zastávka byla u kříže Traupeho, který je nově natřen bílou barvou, ale nekvalitní, loupe se. Dále jsem navštívil pomník R. Wenigera a pomník na místě smrti Hirta a Christa. Oba pomníky byly postaveny a vkusně upraveny zdejším lesnickým personálem v letošním létě.

Lád'a Rezac

Z došlé korespondence

Dne 26. 6. 2003 jsem byl na výletě na Viničné cestě a na Hemmrichu. Obešel jsem některé pomníčky. Stav: Zabitý mládenec - někdo asi ukradl tabulku s obrázkem. Tabulka s textem tam zatím ještě je. Patzelt, Hausmann, Effenberger, Svoboda - v pořádku. Hřebenový buk - v pořádku, kříž na Scheibe - v pořádku (starý někdo už vzal - hledal jsem ho na místě, kde jsem ho zanechal, viz Patron 4/2002:19).

Miloš Hájek

Slavný rodák

Otfried Preußler
(*1923 v liberci)

Chtěl bych vám představit, Otfrieda Preußlera, jednoho ve světě z nejznámějších libereckých rodáků a zároveň z nejvýznamnějších dětských autorů, přesto však pod Jizerskými horami téměř neznámého. A navíc vám představuji člověka, který musel okusit trpké dějiny střední Evropy, nezanevřel na svůj původ a jak jsem kdesi dokonce našel, se přes více jak padesátiletý nucený pobyt v Bavorsku nepovažuje za Němce, nýbrž o sobě hrdě říká, "ich bin Böhme deutscher Zunge", tj. jsem Čech německého jazyka. Není toto snad okouzlující příklad hledaného spojení ztracených generací a ztracených domovů? Je mi tak trochu líto, že jeho jméno není více známo mezi veřejností a snad i proto bych vám rád vedle jeho života představil 2 knížky, které by vás doufám mohly zaujmout.

Pokud bych měl říci o jeho životě, citoval bych s dovolením samotného autora zjeho první představované knihy:

Dva mladí lidé z Liberce se uprostřed války zasnoubili, ale na svatbu jim už nezbyl čas. Mladý muž se jako voják dostal do ruského zajetí, snoubenka byla se svojí matkou a sourozenci z Čech vyhnána; jen proto, že byli Němci, museli pryč. Pět let uplynulo, než se snoubenci zase našli, to už bylo v jedné bavorské vsi nedaleko Rosenheimu. Byli to tehdy chudí lidé, tak chudí jakochudí jako chudí lidé v pohádce. Přesto měli brzy po shledání svatbu - vždyť co měli jiného dělat? Pře-

bývali v maličkém pokojíku pod střechou maličkého domku, se šikmými stěnami, s nábytkem, který jim půjčili dobří lidé. V kamínkách se topilo rašelinou; byly dny, kdy večer nevěděli, z čeho mají ráno žít. Ale byli mladí - a byli zase spolu: to bylo to hlavní. Mladý muž se stal učitelem:kantorem, jak se s hrdostí sám nazýval a stále ještě nazývá. Teď tu měli jistý příjem, ne sice bohatý, ale postačující. Později se přestěhovali do vlastního bytu, dva pokoje s kuchyní a koupelnou, to byl pro ně ohromný pokrok, už kvůli dětem, které se jim mezitím narodili: tři malé dcerky, které rychle vyrůstaly,rychleji než si to rodiče stačili uvědomovat.

... Při tom všem ten kantor rád vypravoval příběhy, nejradši příběhy pro děti; později je sepisoval a nechával tisknout, to mu vynášelo trochu na přilepšenou - ale to přilepšení nebylo pro něho tak důležité jako děti a jeho příběhy...

Otokar Preussler

Jeho dětské knihy byly přeloženy do více než 80 jazyků a celkovým nákladem 40 milionů výtisků si získaly svět. Za to dostal mnohá uznání, jak literární, tak i státní. Ale nejdůležitější zůstanou asi jeho knížky: To například podle jeho Krabata vznikl slavný zdejší animovaný snímek Čarodějův učeň v režii Karla Zemana. Preussler zas přeložil svého času do němčiny Ladova Kocoura Mikeše, tak úspěšného u našich sousedů i v televizní kreslené podobě. Nemá cenu uvádět všechny názvy jeho knížek pro děti, od těch obrázkových pro nejmenší až po knihy pro dospělé. I když asi navždy zůstane znám

jako převážně dětský autor,kdo by neznal knížku nebo animovaný večerníček "Malá čarodějnice" (mimoходом i v německu vydávaném s ilustracemi Zdeňka Smetany, jako řada jiných titulů), "Vodníček", "Tajemství oranžové kočky", a řada jiných. Zde by asi měl následovat dlouhý seznam jeho titulů jak v přeložených nebo originálních zněních, ale to nechám na zvědavém čtenáři.

První z představovaných knih, "Moje knížka o Krakonošovi" (s původním názvem "Mein Rüberzahl Buch"), nám přibližuje v dvou tuctech příběhů o pánu Krkonoš atřech k tomu, jak praví podtitul knížky, krkonošský kraj a samotného pána hor v nedlouhých příbězích. Knížka může být čtením jak pro děti, tak i pro dospělé a kdo chce, najde si v tom milém vyprávění i ledasco poučného. Zkrátka z příběhůkrkonošských obyvatel na vás zajisté dýchne kouzlo zašlých časů jako z knihy starých pohlednic plných malebných zákoutí Krakonoš. A tak se můžete lehce ponořit do časů, kdy se během černé hodinky dětem vyprávěli příběhy, kdy

ještě Krakonoš zřetelně lidem ukazoval, že žije, že vládne ve své říši na hranici mezi Čechami a Slezkem, veliký a plný sil, ten starý pohan, tak jako odpradávná. Možná vám ve srovnání s Krakonošem z večerníčků v podání pana Peterky, ten z knížky bude připadat více záhadný - nevypočitatelný, někdy drsný, jindy dobrotivý. Z této knížky ho poznáte takového, jak s ním horalé po staletí vycházeli: nadpřirozeného, spravedlivého, velkorysého, ale i s některými skoro lidskými vrtochy a chybami. Dovíte se, jak podle pověsti ke svému nelichotivému jménu Rýbr-coul/Rüberzahl přišel a jak to asi mohlo vlastně být doopravdy. Můžete si poslechnout, jak za objevem rubínového skla v pěnčínské huti mohl stát Krakonoš, nebo jak to dopadlo, když biskup, pán z Thalenbergu, u Labské studánky proti pohan-ským bytostem kázal. Poznáte třeba, jak Bohouš Peuckert se odnaučil pašování, nebo jak Zwölfer z Kovárů, obchodník se sukrem, poznal tvrdou práci domácích tkalců, a mnoho jiných příběhů. Co příběh, to setkání lidí s pánem hor.

Druhá představovaná kniha může svým názvem "Útěk do Egypta přes Království české" (v originále nazvané jako "Die Flucht nach Äypten - Königlich böhmischer Teil") čtenáře tak trochu zmást. Zajisté si položíte otázku, proč vám jako jizerskohorskou regionální literaturu předkládám jakýsi cestopis o cestě Svaté rodinky z Betléma do Egypta na první pohled zcela nelogicky přes České země? Odpověď je zcela jednoduchá: díky této zápletce nám autor může představit poetickou dobu někdy na přelomu 19. a 20. v Rakousko-uherské monarchii a příběhy mnoha lidí, známých i zcela obyčejných (a to zasazené do krajů nám tak blízkých s popisem jejich cesty nečekaně podrobným). Podobně jako v výše zmiňované knize, i zde si můžete při četbě relaxovat pohádkovým nádechem nebo trochu číst pozorněji a odhalovat mnohá autorova sdělení. A to také díky podle mého názoru velice zdařilého překladu do češtiny Ladislava Josefa Berana.

Svatý Josef s Matkou boží a Jezulátkem na cestě do Egypta se útekem z Betléma zachrání před zlobou pekelného království, ale král Herodes nelení a diplomatickou nótou u vídeňského dvora žádá jejich vydání. A tak zatímco císař František Josef vyřeší trable celkem rychle přeposláním na c. k. místodržitelství do Prahy (proč by si měl také nechat kazit apetít na štrůdl, že?), v Praze se řešení k Luciferově zlosti zašmodrchává přehazováním mezi rozvětveným c. k. úřednictvem. To napomůže, že na služebnu c. k. finanční stráže do Severní u Šluknova dorazí pokyn k zadržení opožděně (také z důvodů pracovní neschopnosti financů po nadměrném košťování kontrabandu pašeráka Tschörnera) a Svatá rodinka tak celkem hladce přejde z Lužice do Čech. Za hranicemi ji čeká ve společnosti lidově oblíbeného arciděkana Wencel Hocke, zvaného Hockenwanzl, uvítání všech patronů Království českého. Po silnici II. třídy z Rumburka do České Lípy naši hlavní hrdinové nejdříve musejí uskakovat bezohledně jezdícím saním, až je nakonec mladý Kreybich vezme až do Mimoně - k Möldnerům, kde jsou nadmíru překvapeni velkým pohyblivým betlémem. Ale čert nikdy nespí (a úřady pak vlastně také

ne) a proto je strážmistr Hawlitschk z četnické stanice Kuřivody pověřen dopadením hledaných individuí - tedy našich svatých poutníků. A tak začíná pronásledování. Jezulátko s rodiči putuje přes Bělou, Jivinu do Mnichovu Hradiště (tam Svatý Josef navštíví hostinec U města Karlových Var a dozví se mnohé o životě, o vedení živnosti i čepování piva s kantorem Linkem a hostinským Procházkou) a dále zase k horám. V patách za nimi je stále strážmistr Hawlitschek, ale nemůže je dohonit, protože do cesty se mu připlétají samé nepředvídané události: jako například se stane v Paceřicích svědkem menší nehody samohybného kočáru (vlastně vozu Benz Victoria) mladého Barona Liebiga z Liberce a doktora Stransky. A jelikož je Hawlitschek úřední osoba, musí být nápomocen odtažení vozu volským potahem nad Paceřák a dále na Sychrovský zámek, kde se pan strážmistr seznámí s vdovou Machatschkovou a tedy i jaksepatří zdrží. Mezitím Svatá rodinka zase získává náskok a putuje dál kolem Hodkovic na Jablonec, potkávají Preibischovic Hanku z Šumburka obtěžkanou starostmi, až přenocují kousek od Tanvaldského Špičáku v chatě lupiče Pepka Schmirgela. A pak dále přes hory do Sklenařic, kde se stali svědky rodinných rozporů Flekových a Syrovátkových, nebo života Mařenky Tandlerovic - zmrzačené ale šikovné krejčí. Během toho by je Hawlitschek již určitě dohnal, kdyby nebyl nejdřív omylem sám zatčen c. k. četnictvem a kdyby poté se mu škodolibě do cesty nepostavil sám Krakonoš. Betlémští poutníci se zatím v krkonošském podhůří snažili usmířit (bohužel neúspěšně) pana Bělohlávka, národně aktivního Němce z Starkenbachu/Jilemnice, a pana Weishauptl, českého národního buditele z Jilemnice/Starkenbachu. A to už se kniha i putování všech blíží k Trutnovu a Žacléři, tedy ke konci jejich cesty po Království českém a kde je také dostihne strážmistr Hawlitschek. Ale jestli se jim nakonec podaří na své pouti do Egypta přejít přes česko-slezskou hranici a jak to vlastně všechno dopadne, to už nepovím.

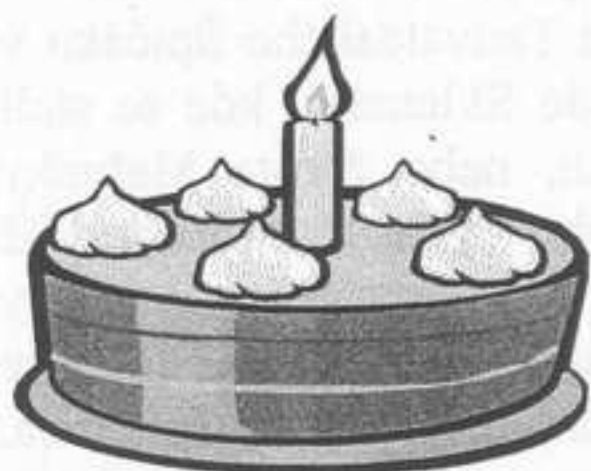
Literatura:

- ☐ Otfried Preussler: "Moje knížka o Krakonošovi. Dva tucty příběhů o pánu a tři k tomu"
překlad: Ladislav Josef Beran, ilustrace: Adolf Born
Vydalo Nakladatelství Vyšehrad, 1998, Praha
- ☐ Otfried Preussler: "Útěk do Egypta přes Království české"
překlad: Ladislav Josef Beran, ilustrace: Adolf Born
Vydalo Nakladatelství Vyšehrad, 1996, Praha

Pro Patron připravil: Jan Teichmann

OBSAH VYDÁNÍ Patron 3 / 2003

Pavlisův kříž	3
Historie Bílého Potoka	5
Schmidt-Gustlův pomníček	7
Hennrichův kříž	10
Za pomníčky severních svahů Jizerských hor	11
Upravené pomníčky v polské části Jizerských hor	15
Z došlé korespondence	16
Otfried Preußler	16
Společenská rubrika	20

Společenská rubrika

Životní jubilea

- v září: **50 let** - Pavel Martínek, **77 let** - Josef Petříš,
- v říjnu: **70 let** - RNDr. Miloslav Nevrlý, **77 let** - Jaroslav Zeman,
- v listopadu: **50 let** - Miloš Ismanický, **80 let** - František Koral,
- v prosinci: **72 let** - Vlasta Firstová

I dalším, kteří oslaví své narozeniny:

- v září: Ing. Josef Červinka, Věra Kaplová, Petr Karban, František Koucký, Ing. Eva Novotná, Mgr. Marek Řeháček.
- v říjnu: Jiří Baloun, Jan Podhora, Stanislav Senohrábek.
- v listopadu: Jiří Eršil, Miloš Hájek, Werner Krause, Ing Rudolf Makeř, Oldřich Sladkovský, MUDr. Michael Šíp, Ing. Jan Teichmann, Ing. Josef Turek, Ing. Olga Vnoučková, Jiřina Ziklová.
- v prosinci: Mgr. Michal Bejček, Jan Kalenda, Eduard Švajda,

přejeme hodně zdraví, štěstí, spokojenosti a hodně sil do další práce.
Spolkový výbor